

Nr 100.

Ankom till riksdagens kansli den 20 maj 1932 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring av läroverksorganisationen i Stockholm jämte två i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I en till riksdagen avlåten, den 16 mars 1932 dagtecknad proposition, nr 221, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen medgiva

att inom Bromma församling i Stockholm må från och med läsåret 1932—1933 successivt upprättas ett högre allmänt läroverk, avsett för såväl manliga som kvinnliga lärjungar, med såväl fyraklassig som femklassig realskola, ävensom med gymnasium, omfattande fyraårig latinlinje samt treårig reallinje,

att statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, må från och med läsåret 1932—1933 successivt nedläggas,

att upprättandet av nämnda läroverk i Bromma må ske i omedelbar avslutning till det successiva nedläggandet av nya elementarskolan på sådant sätt, att under första läsåret första klassen av de båda realskollinjerna och första ringen av de båda gymnasielinjerna av läroverket i Bromma upprättas och samtidigt första klassen av realskolan vid nya elementarskolan och första ringen av de båda gymnasielinjerna därstädes indragas samt där- efter en klass respektive ring å varje linje vid läroverket i Bromma successivt upprättas i samband med att en klass respektive ring å varje linje vid nya elementarskolan successivt indrages, allt till dess förstnämnda läroverk är å samtliga linjer färdigbildat och sistnämnda läroanstalt blivit i sin helhet indragen,

att vid läroverket i Bromma må från och med den 1 juli 1932 inrättas en ordinarie rektorsbefattning, samt

att avlöning för nämnda rektorsbefattning, 7,500 kronor, ävensom arvode åt en tillsyningslärare, 200 kronor, må under budgetåret 1932/1933 bestridas ur besparingarna å reservationsanslaget till de allmänna läroverken,

allt under förutsättning att Stockholms stad dels tillhandahåller erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor, dels bidrager till bestridande av de utgifter, som åvila biblioteks- och materielkassan samt ljus- och vedkassan vid läroverket med ett engångsanslag under första året av läroverkets verksamhet av minst 10,000 kronor, dels ock avstår från sin fordran att återbekomma vad ännu är oguldet, 27,500 kronor, av nya elementarskolans i förenämnda statsrådsprotokoll omförmälda, av staden erhållna byggnadslån.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till omförmälda statsrådsprotokoll.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *J. Bergman* väckt motion (I: 362), vari hemställts, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 221 med den ändring, som betingas därav att frågan om nya elementarskolans framtid underkastas ny prövning och icke, på sätt som i propositionen föreslås, nu avgöres i samband med Brommaläroverkets upprättande,

dels ock en inom första kammaren av herr *F. Ström* väckt motion (I: 363), vari hemställts, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 221.

Inom Stockholms stad finnas för närvarande nio allmänna läroverk nämligen högre latinläroverket å Norrmalm, högre realläroverket å Norrmalm, högre läroverket å Södermalm, högre läroverket å Östermalm, högre läroverket å Kungsholmen, högre läroverket för flickor, statens provskola nya elementarskolan, Vasa realskola och Katarina realskola.

Fråga har nu uppkommit om ett utbyggande av nämnda organisation genom förläggande av ett högre allmänt läroverk till en trakt av Stockholms stad, som hittills saknat ett sådant, nämligen Bromma.

I en hos stadsfullmäktige i Stockholm den 19 maj 1930 väckt motion, nr 16 för år 1930, hemställdes, »att stadsfullmäktige måtte uppdraga åt Stockholms folkskoledirektion att åstadkomma *skyndsam* utredning rörande behovet av åtgärder för bättre tillgodoseende av högre skolundervisning för ungdomen i Bromma».

I fråga om de skyldigheter, som åligga en kommun beträffande allmänt läroverk, som där upprättas, har i statsrådsprotokollet erinrats om följande.

Enligt § 212 i 1928 års läroverksstadga åligger det kommun, som erhåller ett allmänt läroverk, att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler, däri inbegripna laboratorie- och materialrum, biblioteks- och studierum m. m., samt i de fall, då sådant blivit vederbörligen bestämt, jämväl inredning och möbelutrustning.

I skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 262) hade 1927 års riksdag förklarat sig biträda föredragande departementschefens i proposition den 18 februari 1927 (nr 116) uttalade uppfattning, att såsom en oeftergivlig förutsättning för upprättande av nya läroverk måste uppställas det kravet, att vederbörande

kommun underkastade sig de villkor och bestämmelser, som i sådant avseende kunde komma att föreskrivas. I detta hänseende skulle enligt Kungl. Maj:ts av riksdagen godkända förslag sådan ändring göras i de föreskrifter, som dittills gällt, att i fråga om nyupprättade läroverk vederbörande kommuns förpliktelser skulle utsträckas till att omfatta jämväl kostnaderna för anskaffande och underhåll av inredning och möbelutrustning inom lärorum och gymnastiksal (sid. 108 och 112 i riksdagens skrivelse nr 262).

Enligt § 215 i läroverksstadgan skall vidare i kommun, där allmänt läroverk är eller framdeles bliver inrättat, på kommunens bekostnad anskaffas och underhållas bostad för rektor eller ock, där hinder möter för sådan anordning, av kommunens medel utgå skälig hyresersättning åt rektor.

Av det anförda framgår, att förutsättningen för att ett läroverk i Bromma skall komma till stånd är, att Stockholms stad åtager sig kostnaderna för anskaffande och underhåll av såväl byggnad som inredning och möbelutrustning för detsamma, samt att staden anskaffar bostad eller utbetalar hyresersättning åt rektor vid läroverket.

I Stockholm har staden därutöver plägat bekosta viss hyreshjälp åt lärarna vid de allmänna läroverken.

På anmodan av vederbörande borgarråd verkställde *Stockholms stads statistiska kontor* utredning i ärendet. Denna utredning har kontoret sammanfattat i ett den 10 september 1930 dagtecknat tjänsteutlåtande, vilket återfinnes å sid. 4—18 i statsrådsprotokollet, vartill utskottet här tillåter sig att hänvisa.

Sedan *Stockholms stads gymnasiekommitté* beretts tillfälle att yttra sig i ärendet, hemställde kommittén i skrivelse den 24 februari 1931, att stadsfullmäktige måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om upprättande av ett högre allmänt läroverk för gossar och flickor i Bromma. I yttrande den 27 november 1931 tillstyrkte *folkskoledirektionen* livligt gymnasiekommitténs hemställan.

Stadskollegiet hemställde i likhet med gymnasiekommittén och folkskoledirektionen, att stadsfullmäktige måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om upprättande i Bromma av ett högre allmänt läroverk för gossar och flickor.

I enlighet med denna stadskollegiets hemställan hava *stadsfullmäktige* enligt beslut den 25 januari 1932 hos Kungl. Maj:t gjort framställning om upprättande i Bromma av ett högre allmänt läroverk för gossar och flickor.

På grund av remiss har skolöverstyrelsen den 29 februari 1932 avgivit utlåtande i ärendet, vilket återfinnes å sid. 24—34 i statsrådsprotokollet.

Skolöverstyrelsen slutar med att hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att från och med budgetåret 1932/1933 ett högre allmänt läroverk må upprättas i Bromma församling i Stockholm med den organisation och i den ordning, som i utlåtandet angivits, samt under förutsättning, att Stockholms stad förbinder sig ej mindre att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostad eller hyresersättning åt läroverkets rektor än även att bevilja ett engångsanslag av minst 10,000 kronor till bestridande av utgifter, som eljest påvila läroverkets biblioteks- och materielkassa samt ljus- och vedkassa.

Sedan skolöverstyrelsen genom remiss den 10 mars 1932 anbefallts att verkställa utredning angående ett ifrågasatt successivt nedläggande av statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, i omedelbar anslutning till det föreslagna upprättandet av ett högre allmänt läroverk i Bromma samt till Kungl. Maj:t inkomma med nämnda utredning jämte därå grundat förslag, har överstyrelsen med utlåtande den 14 mars 1932 inkommit med det sålunda infordrade förslaget. I detta utlåtande, som återfinnes å sid. 35—43 i statsrådsprotokollet, hemställer överstyrelsen, att, därest Kungl. Maj:t skulle anse sig böra vidtaga åtgärder för ett nedläggande av nya elementarskolan i samband med upprättande av ett högre allmänt läroverk i Bromma, avvecklingen av nya elementarskolans verksamhet måtte ske i överensstämmelse med överstyrelsens i sistberörda utlåtande angivna avvecklingsplan, att nya elementarskolans byggnadskassas kvarstående förpliktelser måtte efter läroverkets avveckling övertagas av statsverket, samt att för budgetåret 1932/1933 måtte beräknas ett belopp av 6,000 kronor såsom bidrag till nya elementarskolans skolkassa, att utgå ur besparingarna å det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken.

För egen del har departementschefen anfört huvudsakligen följande:

Av det anförda framgår, att Bromma församling under de senaste årtiondena varit stadd i en hastig utveckling. Invånarantalet därstädes har stigit i ett allmer ökat tempo och torde väl kunna väntas ytterligare stiga. Den 1 januari 1932 utgjorde enligt av Stockholms stads statistiska kontor lämnad uppgift den mantalsskrivna befolkningen i Bromma församling 26,898 personer. Denna folkmängd motiverar redan i och för sig, att ett allmänt läroverk förlägges till ifrågavarande trakt av huvudstaden, detta så mycket mer som de tätbebyggda delarna av Bromma utgöra ett område för sig, relativt avskilt från huvudstadens övriga bebyggda delar. Det nu sagda ävensom vad i övrigt under ärendets behandling framkommit synes mig ovedersägligen ådagalägga behovet av ett sådant läroverk i Bromma från och med läsåret 1932/1933.

Behovet av ett allmänt läroverk i Bromma synes kunna tillgodoses endera genom upprättande därstädes av ett nytt läroverk eller därigenom, att ett av Stockholms äldre, inom den egentliga staden belägna läroverk så att säga utflyttas till Bromma. Upprättande av ett nytt högre allmänt läroverk anser jag mig framför allt av statsfinansiella synpunkter icke under nuvarande förhållanden böra förorda. Däremot synes mig tanken på en förflyttning av ett av huvudstadens äldre, inom dess centrala delar beläget läroverk vara förtjänt att närmare beaktas. I detta hänseende föreligger nu en plan från skolöverstyrelsens sida. Denna plan, som tager sikte på statens provskola, nya elementarskolan, innebär visserligen icke en direkt förflyttning till Bromma av detta läroverk, utan en successiv avveckling av detsamma i omedelbar anslutning till upprättandet av ett nytt läroverk i Bromma. I sak innebär planen så till vida detsamma, som dess genomförande ej skulle i avsevärdare mån medföra ökade kostnader för den statliga läroverksorganisationen i huvudstaden. Jag har vid frågans övervägande funnit mig böra förorda ett successivt nedläggande av nya elementarskolan i samband med upprättande av ett högre allmänt läroverk i Bromma, och

vill jag uttala min huvudsakliga anslutning till den plan, som skolöverstyrelsen i detta avseende framlagt. Såsom skäl för en anordning av nu angiven art synas mig böra framhållas dels den relativt ringa elevfrekvensen i nya elementarskolan, dels detta läroverks belägenhet i en stadsdel, som mer och mer uppsuges i stadens city-bildning och där därför antalet familjer med barn i skolåldern minskas, dels ock den värdefulla, kronan tillhöriga tomt, som genom läroverkets upphörande skulle lösgöras antingen för försäljning eller för annat statligt ändamål. Jag vill i detta sammanhang erinra, att den vid nya elementarskolan beslutade latinlyceelinjen icke kommit till stånd och att densamma vid ett bifall till mitt förslag givetvis icke är avsedd att upprättas.

Det är uppenbart, att en åtgärd sådan som den nu ifrågasatta jämväl skulle innebära ett försvinnande av den speciella pedagogiska försöksinstitution, som nya elementarskolan från början varit avsedd att vara och som den ända till nu — om än måhända i något mindre omfattning — varit. Jag finner emellertid häri ej någon så betydande olägenhet, att den bör få utgöra ett hinder för realiserandet av den av ett starkt framträdande behov föranledda framställning, som här är i fråga. Såsom jag nyss antytt, har nya elementarskolans betydelse som prov- eller försöksskola under årens lopp blivit mindre framträdande, dels på grund av den allmänna pedagogiska utvecklingen vid våra läroverk och dels på grund av den viktiga roll som försöksläroverk, som åtskilliga privatskolor under lång tid spelat. Behovet av en särskild statsinstitution i berörda syfte kan alltså sägas nu vara väsentligt mindre framträdande än tidigare, så mycket mer som även vid andra statsläroverk undervisningsförsök anordnats och alltfort kunna göras.

Beträffande organisationen av det ifrågasatta läroverket i Bromma har från Stockholms stads sida endast föreslagits, att detsamma skulle organiseras som samläroverk samt omfatta realskola med minst två linjer, samt latin- och realgymnasium.

Skolöverstyrelsen har i detta avseende efter en ingående motivering föreslagit, att läroverket skulle organiseras såsom samläroverk med två serier parallellavdelningar vid den femåriga och en serie avdelningar vid den fyraåriga realskolan, dock med gemensam avslutningsklass, samt med fyraårigt latin- och realgymnasium. Emellertid har skolöverstyrelsen även uttalat att, därest Kungl. Maj:t skulle hysa den uppfattningen, att den ena av gymnasielinjerna bör göras treårig, överstyrelsen ansåge, att detta borde bli fallet med realgymnasiet, där de pedagogiska olägenheterna med en treårig organisation icke vore lika starkt framträdande som i fråga om latingymnasiet.

Då det nu gäller en förändring av läroverksorganisationen i Stockholm, har jag funnit anledning att uppmärksamma även de olika stadsdelarnas likheter och olikheter i avseende på befolkningens sociala struktur. Det har då förefallit mig, att en påfallande överensstämmelse i nämnda hänseende råder mellan Södermalm, vars lärjungeområde omfattar förstadsamhällen såsom Enskede, Älvsjö, Brännkyrka m. fl., och Bromma, som jämväl i sig innesluter förstadsamhällen av liknande art, och jag har ansett mig kunna och böra därav sluta till ungefär liknande behov i fråga om läroverksorganisation inom dessa båda stadsdelar.

Högre allmänna läroverket å Södermalm, som visserligen är uteslutande förbehållet manliga lärjungar, omfattar såväl fyraklassig som femklassig realskola, alltså med anknytning till folkskolans såväl sjätte som fjärde klass, ävensom gymnasium med dels en fyraårig och en treårig latinlinje, dels

en fyraårig och en treårig reallinje. Denna organisation synes mig väl lämpa sig att genomföra för det tilltänkta läroverket i Bromma, med den skillnad likväl, att Brommaläroverket bör i såväl realskolan som gymnasiet lämna tillträde även för kvinnliga lärjungar samt att gymnasiet bör omfatta allenast en fyraårig latinlinje och en treårig reallinje.

Såsom jag nyss anfört, är jag benägen förorda ett successivt upprättande av läroverket i Bromma i omedelbar anslutning till en successiv avveckling av nya elementarskolan. Mot den av överstyrelsen härutinnan framlagda planen har jag i stort sett intet att erinra. Vad först beträffar realskolan — som enligt min mening bör vid Brommaläroverket omfatta en serie avdelningar vid den fyraåriga och en serie avdelningar vid den femåriga realskolan — skulle sålunda den första klassen av nya elementarskolans fyraåriga realskola upphöra med ingången av läsåret 1932/1933 och samtidigt en första klass av den fyraåriga realskolan vid Brommaläroverket träda i funktion. Som jag nyss nämnde, skulle emellertid sistnämnda läroverks realskola även innefatta en femårig linje, vars första klass ävenledes skulle begynna med läsåret 1932/1933. Om man kan beträffande den fyraåriga linjens första klass säga, att densamma överflyttas från nya elementarskolan till Brommaläroverket, kan vid första påseendet inrättandet av den femåriga linjens första klass anses innebära en viss utvidgning av läroverksorganisationen i Stockholm. Jag vill emellertid framhålla, att i realiteten någon utvidgning icke kan sägas komma till stånd, enär upprättandet av denna klass måste föranleda skolöverstyrelsen att vidtaga en motsvarande inskränkning vid högre allmänna läroverket å Kungsholmen. Detta framgår därav, att enligt av överstyrelsen lämnad uppgift ej mindre än 44 lärjungar, vilka voro bosatta i Bromma, höstterminen 1931 åtnjöto undervisning i den femåriga realskolans första klass vid sistnämnda läroverk.

Vad beträffar gymnasiets organisation, skulle vid Brommaläroverket läsåret 1932/1933 upprättas första ringen av såväl det fyraåriga latinalgymnasiet som det treåriga realgymnasiet. I samband härmed skulle indragning vid nya elementarskolan ske av första ringen av därvarande fyraåriga latinalgymnasium, varjämte någon första ring av det treåriga realgymnasiet därstädes ej skulle komma till stånd. Upprättandet av sistnämnda ring under läsåret 1932/1933, varom skolöverstyrelsen framlagt förslag, anser jag mig alltså ej kunna förorda.

Vad överstyrelsen anfört ifråga om lärarkrafter vid de båda läroanstalterna under övergångstiden har icke givit mig anledning till erinran, dock med den jämkning, som föranledes därav, att jag förordar allenast en femårig reallskollinje i stället för av överstyrelsen föreslagna två dylika linjer och vidare ett treårigt realgymnasium i stället för av överstyrelsen föreslaget fyraårigt.

Vad angår nya elementarskolans ekonomiska förhållanden, har skolöverstyrelsen i sitt senaste utlåtande redogjort för desamma. Överstyrelsens förslag om ett bidrag av statsmedel å 6,000 kronor till läroverkets s. k. skolkassa kan visserligen med de av överstyrelsen angivna utgångspunkterna synas motiverat, men å andra sidan föreligga här omständigheter, som tala för att undvika ett anlåtande av statsmedel. Givetvis inträda för nya elementarskolan med hänsyn till det sjunkande elevantalet svårigheter att under avvecklingstiden infria annuiteten å det av Stockholms stad lämnade byggnadslånet. Det måste emellertid anses billigt, att staden, för vars befolkning den nu ifrågasatta organisationsförändringen otvivelaktigt skulle

medföra avgjorda fördelar, avstår från detta sitt krav. Enklast torde detta ske genom att staden omedelbart avskriver sin återstående fordran, 27,500 kronor, en anordning, som synes så mycket mera rimlig som staden aldrig haft att vidkännas några som helst underhållskostnader för skolans lokaler, vilka dessutom, såsom uppförda och inredda för skoländamål, för staten endast kunna hava en relativt begränsad användbarhet för andra ändamål.

Såsom jag antytt, skulle den av mig ifrågasatta organisationsförändringen i längden ställa sig för statsverket ekonomiskt fördelaktigare än den nuvarande organisationen. Under ett par övergångsår torde dock vissa ökade utgifter av mindre omfattning icke kunna undvikas. Jag syftar härvid på avlöning till en rektor vid det nya Brommaläroverket. En rektorstjänst måste nämligen där inrättas redan från och med läroverkets begynnande. Att överflytta rektorstjänsten från nya elementarskolan låter sig icke göra, enär densamma givetvis är där nödvändig under skolans avvecklingsperiod. Den nuvarande innehavaren av sistnämnda tjänst uppnår pensionsåldern under läsåret 1934—1935, med vilket läsårs utgång denna skolas avveckling skulle vara slutförd. Vidare torde arvode, 200 kronor, böra beräknas för en tillsyningslärare. För budgetåret 1932/1933 lära erforderliga medel till såväl rektorlönen vid Brommaläroverket, 7,500 kronor, som arvode åt en tillsyningslärare, 200 kronor, kunna bestridas från besparingarna å reservationsanslaget till de allmänna läroverken, vilka med visshet torde kunna beräknas lämna tillgång härtill. Riksdagens medgivande härtill torde böra inhämtas.

Skolöverstyrelsen har under erinran om 1931 års riksdags beslut angående ombildning av samrealskolan i Kristinehamn till högre allmänt läroverk, föreslagit att såsom villkor för ett eventuellt beslut om ett högre allmänt läroverk i Bromma skulle föreskrivas, bland annat, att Stockholms stad skulle förbinda sig att bidra till bestridande av de utgifter, som åvila biblioteks- och materielkassan samt ljus- och vedkassan, med ett engångsanslag under första året av läroverkets verksamhet med minst 10,000 kronor. I anseende till de skäl, skolöverstyrelsen anfört för detta sitt förslag, avsluter jag mig till detsamma.

Jag vill slutligen erinra, hurusom vid ett bifall till mitt förslag den av nya elementarskolan innehavda byggnaden jämte tomt skulle efter skolans avveckling bliva frigjord för annat statligt ändamål, eventuellt för försäljning. Att i detta sammanhang närmare ingå på denna fråga, anser jag icke erforderligt, då densamma jämte härmed sammanhörande spörsmål torde böra bliva föremål för en närmare utredning.

Till stöd för det i motionen I:362 framförda yrkandet har anförts bland annat följande:

Beträffande det nya Brommaläroverket skall här icke vidare ordas: behovet av detsamma är motiverat av huvudstadens starkt växande folkmängd och den täta och egenartade bebyggelsen av Brommaområdet, vars befolkning i det närmaste fyrdubblats under de senaste cirka 15 åren. Departementschefen har, stödd på utredningar av Stockholms folkskoledirektion och statistiska kontor samt kungl. skolöverstyrelsen, anfört vägande grunder för upprättande av ett nytt läroverk i denna del av huvudstaden.

Annorlunda förhåller det sig i avseende på nedläggande av nya elementarskolan. Något förslag om slopande av detta läroverk ingick icke i skolöverstyrelsens den 29 februari 1932 avgivna utförliga utredning om det till-

tänkta Brommaläroverket. Tvärtom uttalade skolväsendets högsta sakkunniga myndighet i detta yttrande, att »läroverksorganisationen i Stockholm i dess helhet är i behov av vidgning för att kunna motsvara den nuvarande lärjungetillströmningen» och att »frågan om ett eventuellt nedläggande av nya elementarskolan icke behöver lösas i här förevarande sammanhang». Vissa vaga antydningar om att frågan är förtjänt av att tagas i närmare överbäggande (statistiska kontoret i Stockholm se prop. sid. 18) eller att frågan om förflyttning eller eventuellt nedläggande av nya elementarskolan kan böra upptagas till undersökning (Stockholms gymnasiekommitté, se prop. sid. 21) innebära givetvis ingen utredning utan på sin höjd en begäran om sådan.

Den 10 mars erhöU emellertid skolöverstyrelsen Kungl. Maj:ts befallning att »verkställa utredning angående ett ifrågasatt successivt nedläggande av statens provskola nya elementarskolan i Stockholm». Denna utredning om en så vittutseende, på många områden ingripande och — om utredningen skulle motsvara vanliga krav — förhandlingar med därav berörda personer och korporationer krävande fråga skulle vara färdig inom en orimligt kort tidsfrist. Enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 221 sid. 35 anbefalldes den genom remiss den 10 mars och inkom den 14 mars, varvid är att märka att den 13 mars var en söndag, alltså i realiteten efter tre arbetsdagar. Den 16 mars, två dagar senare, är sedan Kungl. Maj:ts proposition daterad.

Det torde vara något enastående, att en gammal högt ansedd läroanstalt med sådana traditioner, särskilda uppgifter och sådant lärjungeantal som denna, för att ej tala om dess donationer, stipendier m. m., på detta ilsnabba sätt utan närmare utredning och utan hörande av dess rektor och collegium eller av direktionen för undervisningsverken i Stockholm dömes att försvinna ur tiden, och det till och med så bryskt, att en del lärjungar, som stå inför inträdet på dess gymnasium, helt oförberett kastas ut i en oviss konkurrens om eventuell inträdesmöjlighet vid något annat läroverk.

Det är av stort intresse att taga del av skolöverstyrelsens under nu beskrivna förhållanden avgivna utlåtande. Överstyrelsen förklarar sig icke kunna frångå sin förut här ovan refererade mening, att frågan om nya elementarskolan icke bör sammankopplas med frågan om Brommaläroverket. Men då överstyrelsen nu av Kungl. Maj:t ålagts att, under förutsättning att nya elementarskolan skall avvecklas i detta sammanhang, uppgöra en plan för det tekniska utförandet härav, så var den ju skyldig att — ehuru tydligen mot sin egen önskan — utföra detta ålagda uppdrag.

På grund av ett utlåtande med denna andemening framlägges nu propositionen, i enlighet med grundsatsen sic volo, sic jubeo.

Något bärande stöd för skolans nedläggande kan icke ens vinnas av de rader i överstyrelsens utlåtande, som beröra den skiljaktiga karaktären av nya elementarskolans betydelse som försöksanstalt för olika pedagogiska metoder nu och fordom, ty uttalandet i detta avseende innebär endast, att läroverkets bibehållande icke kan anses betingat allenast med hänsyn till där berörda speciella uppgift. Överstyrelsen lägger i stället huvudvikten vid läroverkets behövlighet såsom ett allmänt läroverk likställt med de övriga och särskilt avsett för behovet i de stadsdelar, som icke beröras av Brommaläroverkets upprättande.

Enligt 1927 års riksdagsbeslut skulle nya elementarskolan bli ett lyceum. Denna plan har hittills ej kunnat utföras, enär såväl här som annorstädes lyceiformen visat sig allt annat än populär. I stället fick då nya elemen-

tarskolan behålla sin karaktär av vanligt allmänt läroverk, men i olikhet med de övriga Stockholmsläroverken (bortsett från det nya flickläroverket) fick den enbart fyraårig realskola, icke även femårig. Den fyraåriga realskolan är likaledes impopulär, under det stor trängsel råder om platserna i den femåriga. En framställning från nya elementarskolans sida att få upprätta en femårig linje, med hänsyn till denna trängsel vid de andra läroverken om plats i sådan linje, avslogs av regeringen, ehuru lokalutrymme för en sådan linje fanns vid nya elementarskolan. Det är sålunda tydligt, att den minskning av elevantalet, som åberopas i propositionen såsom ett skäl för skolans avveckling, är konstlad och beroende på av statsmakterna vidtagna åtgärder. Antalet lärjungar är för övrigt för närvarande, trots detta, omkring 330.

Det är så långt ifrån att behovet av ett läroverk i det egentliga Stockholm ej skulle göra sig gällande om nya elementarskolan nedlägges, att man med säkerhet kan förutse att ett starkt krav på ett sådant omedelbart skulle framträda. Med rätta gör Bromma nu anspråk på ett läroverk, med sina 30,000 invånare. Om man räknar med hela Stockholms invånarantal, motsvarar ett statsläroverk ungefär 55,000 invånare. Skulle nu ett läroverk försvinna, inses lätt vilken disproportion som inträder. Följden blir, att de vid trängseln om platserna utestängda få söka sig till privatläroverk med höga terminsavgifter och sämre utrustning eller få avstå från fortsatta läroverksstudier, om de ej ha råd att gå i privatläroverk. Det är ingen utveckling som anstår ett demokratiskt skolväsen, Man beräknar nu till hösten enbart för gymnasiet, att en brist på cirka 150 platser skall uppstå.

Att under sådana förhållanden nu indraga ett läroverk utan närmare utredning av konsekvenserna förefaller icke blott hänsynslöst mot lärjungarna och deras målsmän utan även ekonomiskt opraktiskt med hänsyn till följderna därav i en nära framtid, däribland icke minst de ekonomiska följderna för statsverket. Även de som möjligen föreställa sig att några ekonomiska fördelar för staten skulle vara att vinna på nya elementarskolans nedläggande böra besinna vad skolöverstyrelsen i sitt yttrande den 14 mars erinrar, nämligen att dessa fördelar — om de verkligen skulle förefinnas — icke behöva äventyras, därest frågan om nya elementarskolan blir avgjord i annat sammanhang. Skulle skolan nu utan närmare utredning nedläggas, uppstår slutligen även en rätt besvärlig fråga, vart de donationer, stipendiefonder och annan skolans egendom, som skänkts just till denna, och ej till någon annan skola, rätteligen böra gå. Härom föreligger ingen utredning.

Som härav synes, är det många frågor, som behöva utredas, innan man kan bilda sig en tillförlitlig grundad uppfattning om det ändamålsenligaste förfarandet med nya elementarskolan. Det är dessutom i sanning en billig och anspråkslös begäran, att de som saken närmast gäller få någon frist, något som väl torde erkännas även av dem som annars hysa sympatier för ifrågavarande läroanstalts nedläggande. Ehuru jag med hänsyn både till skolans historia, traditioner och speciella, ännu aktuella uppgifter, och framför allt till dess, som mig synes, uppenbara behövlighet som vanligt allmänt läroverk är benägen för dess bibehållande, vill jag dock icke utan föregående omsorgsfull utredning göra något positivt yrkande i detta avseende utan hemställer endast, att frågan om nya elementarskolans framtida existens och organisation eller dess eventuella nedläggande underkastas saklig och allsidig prövning, innan statsmakterna fatta beslut i saken.

I motionen I:363 har till stöd för det däri framförda yrkandet anförts huvudsakligen följande:

I proposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att vidtaga viss förändring av läroverksorganisationen i Stockholm, åsyftande väsentligen successivt upprättandet av ett högre samläroverk inom Bromma församling i anslutning till nedläggande av statens provskola, nya elementarskolan.

Mot detta förslag kunna åtskilliga välgrundade erinringar framställas, och synes detsamma icke föreligga i sådant skick, att beslut *nu* bör av riksdagen fattas i saken.

I första hand må härmed erinras därom, att den skärpta krisen i vårt ekonomiska liv kommit att drabba huvudstaden på ett så allvarsamt sätt, att under de närmaste åren alla ansträngningar måste inriktas på att begränsa stadens utgifter, där så utan allvarliga skador kan ske. På skolområdet föreligga för staden redan åtskilliga trängande byggnadskrav, ett par folkskolor, som framstå såsom oavvisliga, lokaler för yrkesskolorna, för den Södra kommunala mellanskolan samt för det år 1927 beslutade och 1928 påbörjade högre flickläroverket. Någon tvekan kan icke råda, att förverkligandet av detta byggnadsprogram måste fördelas på flera av de närmaste åren och att byggnaderna för det föreslagna Brommaläroverket icke kunna få gå före de nämnda äldre kraven. Under sådana omständigheter nödgas man, i händelse riksdagen i år beslutar det ifrågavarande läroverket och detsamma, såsom förutsättes, i höst skulle börja sin verksamhet, ovillkorligen räkna med ett mycket långvarigt provisorium. Huruvida lokaler för det färdigbildade läroverket kunna uppbringas på fullt lämplig plats inom Bromma-området, innan ännu svävande trafikfrågor fått sin lösning, har icke klargjorts. Måhända kan man bli hänvisad att söka sådana platser inom yttre Kungsholmen. Men med dylik förläggning av läroverket skulle det lokalt komma så nära Kungsholmens läroverk, att det icke kan vara någon mening uti att skrida till upprättandet av ett nytt läroverk, förrän de kommunal-ekonomiska förhållandena undergått en sådan förändring, att provisorietiden kan begränsas till ett eller annat år. Skulle å andra sidan läroverket, innan trafikfrågorna för Bromma blivit lösta, bestämmas för en plats inom Bromma, som efter någon tid visar sig vara otjänlig och mindre lämplig, kan ett svårt fel visa sig vara begånget. Stockholms stad torde med sitt önskemål om ett läroverk i Bromma icke ha avsett att frågan så forcerades, att icke nödigt rådrum för ekonomiska, trafiktekniska och lokala undersökningar bereddades alla parter.

Utöver de skäl, som här i korthet antytts, talar i samma riktning med styrka den omständigheten, att frågan om den ändamålsenliga anordningen av läroverksorganisationen i Stockholm icke synes uttömmande klargjord vid den utredning, på vilken propositionen bygger. Med ledning av sjunkande nativitetssiffror kan det tänkas, att antalet lärjungar i läroverken kommer under de närmaste åren att nedgå. Sålunda bör uppmärksammas, att antalet i skolåldern inträdande barn i Stockholm år 1927 utgjorde 5,878 men under 1930 endast 4,981, sålunda nära 1,000 färre. Denna sjunkande tendens kan på grund av den ekonomiska depressionen väntas ytterligare utpräglad. Nu berörda förhållanden mana ovillkorligen till varsamhet vid bedömandet av hithörande frågor. Skulle återigen nativitetsskurvan stiga eller genom inflyttningen till Stockholm antalet barn i skolåldern ökas, synes böra under något år avvaktas, hur bebyggelsen i Stockholm tenderar. Särskilt är bebyggelsen av Gärdet här av betydelse liksom bebyggelsen i de södra förstäderna.

Vidare bör uppmärksammas, att den med det nya läroverkets upprättande sammankopplade frågan om nya elementarskolans nedläggande även i och för sig kräver ett ingående överbäggande ur synpunkten av befolkningfördelningen i huvudstaden. Därtill kommer, att 1930 års riksdag förutsatt, att spörsmålet om den 1927 beslutade lyceiorganisationen skulle göras till föremål för en närmare omprövning tidigast tre år senare, alltså 1933.

Ytterligare gäller, att propositionen ställer Stockholms stad inför principiellt nya ekonomiska skyldigheter, ett engångsanslag av 10,000 kronor till bestridande av det nya läroverkets driftskostnader samt avskrivande av sin fordran på återbekommande av nya elementarskolans kvarstående byggnadslån å 27,500 kronor.

Det vill förefalla som om sistnämnda omständigheter bort påkalla en närmare förhandling mellan staden och staten, inom läroverksfrågan bragts under riksdagens prövning.

Då sålunda tungt väggande skäl ur såväl stadens som statens synpunkt föreligga för ett uppskov med den förevarande frågans avgörande, i syfte att ävägbringa en grundligare utredning, måste jag påyrka, att riksdagen icke nu fattar ett positivt beslut. Några större olägenheter av ett uppskov kunna icke påvisas, då staden givetvis kan under tiden tillgodose undervisningsbehovet i realskolestadiet genom anordnade av ytterligare avdelningar av den kommunala mellanskolan inom Bromma-området och så medelst bereder tillfälle för undervisning i offentlig läroanstalt för både gossar och flickor. Tillgång till gymnasieundervisning för såväl gossar som flickor har genom 1927 års beslut beretts de västra stadsdelarnas ungdom genom omorganisationen av Kungsholms realskola till högre läroverk.

Även om icke alla önskvärda bekvämligheter härigenom äro beredda läroverksundomen i de västra förorterna, så äro förhållandena dock icke så svåra, att en riskfylld forcering av byggnadsfrågan är att förorda. Självva tanken på ett kommande läroverk i Bromma är icke skrinlagd genom ett rådium, dubbelt viktigt i en tid, som påkallar den största sparsamhet med allmänna medel från icke minst kommunernas sida.

Utskottet har av den i ärendet förebragta utredningen funnit behovet av det ifrågasatta Brommaläroverket väl styrkt. Det gäller här att på ett tillfredsställande sätt ordna läroverksfrågan för snabbt växande samhällen med en sammanlagd befolkning av nära 30,000 människor. Angelägenheten härav har allmänt vitsordats, och förslaget om ett nytt läroverk i Bromma har tillstyrkts av såväl samtliga de kommunala myndigheter, som yttrat sig i frågan, som ock skolöverstyrelsen. De skäl, som i motionen I: 363 framförts mot att beslut i frågan redan nu skulle fattas av riksdagen, kan utskottet icke finna övertyggande. Utskottet biträder därför Kungl. Maj:ts förslag om inrättandet av ett högre allmänt läroverk i Bromma och avstyrker herr Ströms motion i denna del.

Departementschefen har ansett sig böra förbinda frågan om det nya Brommaläroverkets upprättande med förslag om nedläggande av ett av huvudstadens äldre, inom dess centrala delar belägna läroverk, nya elementarskolan.

*Utskottets
yttrande.*

Emot detta förslag hava invändningar rests i båda de med anledning av Kungl. Maj:ts här förevarande proposition väckta motionerna.

I likhet med departementschefen håller utskottet före, att det av ekonomiska skäl icke för närvarande bör ifrågakomma att utan motsvarande minskning i huvudstadens läroverksorganisation medgiva upprättande av ett nytt läroverk i Stockholm. Då alltså en dylik minskning är nödvändig, synes det utskottet, med hänsyn till föreliggande behov av utbildningsmöjligheter för läroverksungdom i Stockholm, vara förbundet med de minsta olägenheterna, om indragningen träffar nya elementarskolan. Utskottet finner sig därför böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag även i denna del och avstyrker följaktligen de i ämnet väckta motionerna, i vad de avse nya elementarskolan.

Mot detaljerna i Kungl. Maj:ts förslag har utskottet icke funnit något att erinra. Utskottet vill emellertid framhålla, att utskottet förutsätter, att åtgärder komma att vidtagas för avhjälpande av de svårigheter, som med anledning av klassindragningar vid nya elementarskolan kunna tänkas uppstå för denna läroanstalts nuvarande lärjungar i fråga om deras fortsatta skolgång i huvudstaden.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å dels herr Bergmans nyssberörda motion (I: 362), i vad densamma skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag, dels ock herr Ströms ovanberörda motion (I: 363), medgiva,

att inom Bromma församling i Stockholm må från och med läsåret 1932—1933 successivt upprättas ett högre allmänt läroverk, avsett för såväl manliga som kvinnliga lärjungar, med såväl fyraklassig som femklassig realskola, ävensom med gymnasium, omfattande fyraårig latinlinje samt treårig reallinje,

att statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, må från och med läsåret 1932/1933 successivt nedläggas,

att upprättandet av nämnda läroverk i Bromma må ske i omedelbar anslutning till det successiva nedläggandet av nya elementarskolan på sådant sätt, att under första läsåret första klassen av de båda realskollinjerna och första ringen av de båda gymnasielinjerna av läroverket i Bromma upprättas och samtidigt första klassen av realskolan vid nya elementarskolan och första ringen av de båda gymnasielinjerna därstädes indragas samt därefter en klass respektive ring å varje linje vid läroverket i Bromma successivt upprättas i samband med att en klass respektive ring å varje linje vid nya elementarskolan successivt indragas, allt till

desse förstnämnda läroverk är å samtliga linjer färdigbildat och sistnämnda läroanstalt blivit i sin helhet indragen,

att vid läroverket i Bromma må från och med den 1 juli 1932 inrättas en ordinarie rektorsbefattning, samt

att avlöning för nämnda rektorsbefattning, 7,500 kronor, ävensom arvode åt en tillsyningslärare, 200 kronor, må under budgetåret 1932/1933 bestridas ur besparingarna å reservationsanslaget till de allmänna läroverken,

allt under förutsättning att Stockholms stad *dels* tillhandahåller erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor, *dels* bidrager till bestridande av de utgifter, som åvåla biblioteks- och materielkassan samt ljus- och vedkassan vid läroverket med ett engångsanslag under första året av läroverkets verksamhet av minst 10,000 kronor, *dels ock* avstår från sin fordran att återbekomma vad ännu är oguldet, 27,500 kronor, av nya elementarskolans i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 16 mars 1932 omnämnda, av staden erhållna byggnadslån.

Stockholm den 20 maj 1932.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående arendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Kvarnzelius, Lindblad, Olof Olsson, Bergqvist, Nilsson* i Grånebo, *Johansson* i Fredrikslund, *Walles, C. G. V. Hammar skjöld, Carlsson* i Gävle, *Theelin, Pauli* och *Björck,*

från andra kammaren: herrar *Anderson* i Råstock, *Bengtsson* i Norup, *Törnkvist* i Karlskrona, *Strindlund, Olsson* i Bladinge, *Wigforss, Holmgren, Olofsson* i Digernäs, *Andersson* i Höör, *Lindskog, Järte* och *Jonsson* i Eskilstuna.

Reservationer:

1:o) av herrar *Lindblad, Olof Olsson, C. G. V. Hammarskjöld, Björck, Holmgren, Andersson* i Höör och *Jonsson* i Eskilstuna, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet har icke av den förebragta utredningen funnit sig övertygat om lämpligheten av att riksdagen nu vidtager de av Kungl. Maj:t föreslagna ändringarna i fråga om läroverksorganisationen i Stockholm. De skäl, som i motionen I: 363 och jämväl, såvitt angår nya elementarskolan, i motionen I: 362 anförts mot Kungl. Maj:ts förslag, synas icke kunna fränkännas berättigande.

Såsom i motionen I: 363 framhållits kan för här ifrågavarande del av huvudstaden behovet av undervisning å realskolestadiet för gossar och flickor tillsvi vidare tillgodoses genom anordnande av ytterligare avdelningar av den kommunala mellanskolan inom Brommaområdet. Tillgång till gymnasieundervisning för såväl gossar som flickor har genom 1927 års beslut beretts de västra stadsdelarnas ungdomar genom omorganisationen av Kungsholms realskola till högre läroverk. Något trängande behov av ett särskilt läroverk för Brommaområdet torde därför icke för närvarande kunna sägas föreligga.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag utgör förutsättningen för upprättandet av det nya läroverket indragning av ett av Stockholms äldre, inom den egentliga staden belägna läroverk, nya elementarskolan. Utskottet kan dock av den förebragta utredningen icke finna ådagalagt, att ej detta läroverk fortfarande är behövt för de centrala delarna av staden, särskilt Norrmalm och Östermalm. Denna läroverkets betydelse kan dessutom bliva icke oväsentligt ökad genom bebyggelse av nya stadsdelar och därmed följande förskjutning av befolkningsfördelningen. Med hänsyn till de förändringar härutinnan, som för huvudstadens del torde vara att vänta under den närmaste framtiden, synes det vara påkallat, att frågan om den blivande läroverksorganisationen i Stockholm och därmed även nya elementarskolans framtida öde göres till föremål för utredning och prövning i ett annat och större sammanhang.

Av nu anförda skäl finner sig utskottet icke kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till herr Ströms ovanberörda motion (I: 363) ävensom herr Bergmans ovanberörda motion (I: 362), i vad densamma avser frågan om nya elementarskolan i Stockholm, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition ävensom herr Bergmans nyssberörda motion i återstående delar.»

2:o) af herr *Järte*, som ansett, att utskottet bort, i enlighet med herr J. Bergmans i motionen I: 362 framställda förslag, hemställa,

att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition med den ändring, som betingas därav, att frågan om nya elementarskolans framtid underkastas ny prövning och icke, på sätt som i propositionen föreslås, nu avgöres i samband med Brommaläroverkets upprättande.
